Пlachkova T. M. Інституціоналізація системи органів управління безпекою мореплавства в Україні

Tetyana Plachkova*. Institutionalization of the system of bodies governing the safety of navigation in Ukraine

Suggested citation:

Пlachkova, T.M. (2018). Інституціоналізація системи органів управління безпекою мореплавства в Україні. *Lex Portus*, 1, 115-126. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2018.9>

Plachkova, T.M. (2018). Instytutsionalizatsiia systemy orhaniv upravlinnia bezpekoiu moreplavstva v Ukraini [Institutionalization of the system of bodies governing the safety of navigation in Ukraine]. *Lex Portus*, no. 1, 115-126. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2018.9> [in Ukrainian].

*Tetyana Plachkova. PhD Reseacher of the Department of Maritime and Customs Law of National University “Odessa Law Academy” (2, Akademichna St., Odessa, Ukraine).

ABSTRACT

Safety – the main principle of the formation of the entire array of legal regulation of the most ancient types of human activity – seafaring, or more – shipping. It remains unchanged, passing through the millennium, and today it does not leave its leading position, since all international agreements and national maritime legislation that has already been adopted, perceive and reinforce its prominent role. For the effective implementation of the international and national legal framework in the field of ensuring the safety of navigation is a necessary system of special state bodies or organizations authorized by it. After all, as you know, according to the article 94 United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS’82), every State takes the necessary measures apropos of ships flying its flag to ensure the safety of sea. And it is precisely in

pursuance of this norm that the states joined the UNCLOS'82, establish the necessary institutional mechanism of state bodies and certified organizations for control (supervision) of compliance with the requirements for ensuring the safety of navigation.

The article investigates the formation of a system of safety management systems in Ukraine in the light of the latest changes. The renewal of an effective national legal and organizational mechanism for ensuring the safety of navigation has been proposed due to the formation of an updated system of state management of maritime activity and the provision of maritime safety. The author proposes some changes in the organizational structure of the shipping safety management authorities of Ukraine with the need to consolidate the leading role of the national classification society in their structure.

The key words: safety of navigation, administrative bodies, the Register of Shipping of Ukraine, Ukrtranssafety, navigation.

REFERENCES

Aksjutin, L.R., Bondar, V.M., Ermolaev, G.G. (1988). *Spravochnik kapitana dal'nego plavaniia* [Handbook of the captain of the deep sea]. Moscow: *Transport*. [in Russian].

Avtonomnye morskoe suda pojavjatsja k 2020 godu [Autonomous marine vessels will appear by 2020]. *Ecoenergy*. Retrieved from <http://ecoenergy.org.ua/tehnologii/avtonomnye-morskoe-suda-poyavyatsja-k-2020-godu.html> [in Russian].

Avtonomnye suda i IMO [Autonomous vessels and IMO]. *Aqua Marine*. Retrieved from <http://aqua-marine.org/?p=37014> [in Russian].

Jelektricheskie avtonomnye suda razrabatyvajutsja v Norvegii [Electric autonomous vessels are being developed in Norway]. *RenEn*. Retrieved from <http://renen.ru/electric-autonomous-vessels-are-being-developed-in-norway/> [in Russian].

Kitaj postroit samyj bol'shoj v mire ispytatel'nyj poligon dlja avtonomnogo sudohodstva. [China will build the world's largest test site for autonomous navigation]. *Facebook*. Retrieved from https://www.facebook.com/shippingwelcome/?hc_ref=ARQ4dkbpe61GWW2oOWDI4Xgwx8kzoSkbnD2Ftf1PWuHlKKe_hB1EYhg_TISxRomh61o&fref=nf [in Russian].

Kivalov, S.V. (2017). Zakhyst prav ukrainskykh moriakiv ta vidrozhennia morskoi haluzi – holovnyi prioritet rozvytku Ukrainy yak morskoi derzhavy [Protection of the rights of ukrainian seamen and revival of the sea branch – the principal priority of the development of Ukraine as the sea state]. *Lex Portus*, no. 4, 7-21. [in Ukrainian].

Kodeks torhovelnoho moreplavstva 1995 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Code of Merchant Shipping 1995 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 47-52, 349. [in Ukrainian].

Konvencija po morskomu pravu 1982 (Organizacija Ob'edinennyh Nacij) [Convention on the Law of the Sea 1982 (United Nations)]. Retrieved from http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf [in Russian].

Kuznetsov, S.O., Averochkina, T.V. (2011). *Morske pravo* [Law of the Sea]. Odessa: Feniks. [in Ukrainian].

Bezljutskaja, O.P. (2014). Istoriia moreplavstva [History of navigation]. Kherson: CDMA. Retrieved from http://www.kma.ks.ua/ua/images/2_library/methodical/sudovod/departament/humanities/maritime_history/maritime1.pdf [in Ukrainian].

Nakaz pro vprovadzhennia Hlobalnoi morskoi systemy zv'jazku pid chas lykha ta dlja zabezpechennia bezpeky moreplavstva 1998 (Ministerstvo transportu Ukrainy). [Order on the implementation of the Global Maritime Liaison System in Disaster and for the Safety of Navigation 1998 (Ministry of Transport of Ukraine)]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 30, 1145. [in Ukrainian].

Polozhennia pro systemu upravlinnia bezpekoiu sudnoplavstva na morskomu i richkovomu transporti 2003 (Ministerstvo transportu Ukrainy). [Regulation on the system of safety management of navigation on sea and river transport 2003 (Ministry of Transport of Ukraine)]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 52, 2844. [in Ukrainian].

Postanova pro stvorennia Ukrainiskoi derzhavnoi inspektsii Rehistru ta bezpeky sudnoplavstva 1991 (Rada Ministriv Ukrainiskoi RSR) [The decision on the creation of the Ukrainian State Inspection of the Register and Navigation Safety 1991 (Council of Ministers of the Ukrainian SSR)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100a-91-n/print> [in Ukrainian].

Postanova pro vdoskonalennia tekhnichnoho, klasyfikatsiinoho i sudnoplavnoho nahliadu na morskomu i richkovomu transporti 1998 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Regulation on the improvement of technical, classification and navigational supervision on sea and river transport 1998 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 23, 829. [in Ukrainian].

Postanova pro pytannia bezpeky sudnoplavstva Ukrainy 1998 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the safety of navigation of Ukraine 1998 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 52, 1953. [in Ukrainian].

Postanova pro pytannia Derzhavnoi administratsii morskoho i richkovoho transportu 2009 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the issue of the State Administration of Sea and River Transport 2009 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 20, 647. [in Ukrainian].

Postanova pro chastkove zupynennia dii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 bereznia 2009 r, 2009 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the partial suspension of the Cabinet of Ministers of Ukraine from March 5, 2009, 2009 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 948, 2378. [in Ukrainian].

Postanova pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady 2014 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the optimization of the system of central executive authorities 2014 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 74, 2105. [in Ukrainian].

Postanova pro vnesennia zminy do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8.07.2009, 2010 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution On Making Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 8, 2009, 2010 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 98, 3479. [in Ukrainian].

Postanova pro vnesennia zminy do Poriadku zdiisnennia nahliadu za zabezpechenniam bezpeky rukhu na transporti ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy z pytan diialnosti Holovnoi derzhavnoi inspektsii Ukrainy z bezpeky sudnoplavstva 2012 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [The decision to amend the Procedure for the supervision of the provision of traffic safety and the invalidation of certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the activities of the Main State Inspection of Ukraine on the Safety of Navigation 2012 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 17, 621. [in Ukrainian].

Postanova pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z bezpeky na transporti 2015 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the Approval of the Provisions on the State Service of Ukraine on Transport Safety 2015 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 22, 604. [in Ukrainian].

Postanova pro utvorennia Derzhavnoi sluzhby morskoho ta richkovoho transportu Ukrainy 2017 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the Establishment of the State Service for Marine and River Transport of Ukraine 2017 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorennia-derzhavnoyi-sluzhbi-morskogo-ta-richkovogo-transportu-ukrayini>. [in Ukrainian].

Postanova pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo rybnoho hospodarstva Ukrainy 2015 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the Approval of the Provisions on the State Agency of Fisheries of Ukraine 2015 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 90, 3018. [in Ukrainian].

Postanova pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu inspektsiiu Ukrainy z bezpeky na morskomu ta richkovomu transporti 2014 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Resolution on the Approval of the Regulation on the State Inspection of Ukraine on safety at sea and river transport 2014 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 63, 1740. [in Ukrainian].

Postanovlenie o Registre Sojuza SSR 1931 (Sovet narodnyh komissarov SSSR). [Decree on the Register of the USSR 1931 (Council of People's Commissars of the USSR)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1127400-31/print> [in Russian].

Postanovlenie o priznanii utrativshimi silu nekotoryh reshenij Pravitel'stva SSSR po voprosam nauchno-tehnicheskogo progressa, kachestva produkci i nekotorym drugim voprosam 1988 (Sovet Ministrov SSSR). [Decision on the invalidation of certain decisions of the Government of the USSR on issues of scientific and technological progress, product quality and some other issues 1988 (Council of Ministers of the USSR)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0712400-88> [in Russian].

Rozporiadzhennia pro tekhnichnyi nahliad za sudnamy, yaki maiut pravo plavannia pid praporom Ukrainy 1996 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Regulations on technical supervision of ships entitled to fly the flag of Ukraine 1996 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/172-96-p> [in Ukrainian].

Serhiichyk, V.O. (2010). *Administrativno-pravovi zasady vykonannia Ukrainoiu obov'iazkiv derzhavy prapora shchodo kontroliu tekhnichnoho stanu morskyykh suden* [Administrative and legal principles of Ukraine's implementation of the obligations of the flag State regarding the control of the technical condition of sea-going vessels]. Odessa. [in Ukrainian].

Sevrjukov, V. (2010). Registr sudohodstva Ukrainy – klassifikacionnoe obshchestvo [The Register of Navigation of Ukraine – classification society]. *Porty Ukrainy* [Ports of Ukraine], 5(97). Retrieved from <http://portsukraine.com/node/1819> [in Russian].

Ukaz pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady 2010 (Prezydent Ukrainy). [Decree on optimization of the system of central executive authorities 2010 (President of Ukraine)]. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 94, 3334. [in Ukrainian].

Ukaz pro pytannia optymizatsii systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady 2011 (Prezydent Ukrainy). [Decree on the optimization of the system of central executive authorities 2011 (President of Ukraine)]. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy* [Official Bulletin of Ukraine], 29, 1219. [in Ukrainian].

Ukaz pro Polozhennia pro Derzhavnu inspektsiiu Ukrainy z bezpeky na morskomu ta richkovomu transporti 2011 (Prezydent Ukrainy). [Decree on the Regulations on the State Inspection of Ukraine on safety in sea and river transport 2011 (President of Ukraine)]. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. [Official Bulletin of Ukraine], 29, 1255. [in Ukrainian].

V Ukraini stvoriuiut Morsku administratsiiu dlia rozvytku portiv i moreplavstva [In Ukraine, the Maritime Administration is created for the development of ports and seafaring]. *Den'* [Day]. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/news/170118-v-ukrayini-stvoryuyut-morsku-administraciyu-dlya-rozvytku-portiv-i-moreplavstva> [in Ukrainian].

Плачкова Т. М.,
аспірант кафедри морського
та митного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(м. Одеса, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5316-5413>

УДК 342.951:656.61:351.79(477)
DOI 10.26886/2524-101X.1.2018.9

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ МОРЕПЛАВСТВА В УКРАЇНІ

У статті досліджено формування системи органів управління безпекою мореплавства в Україні з урахуванням новітніх змін. Запропоновано відновлення ефективного національного організаційно-правового механізму забезпечення безпеки мореплавства завдяки формуванню оновленої системи державного управління морською діяльністю та забезпеченням безпеки мореплавства. Автор пропонує окремі зміни у організаційній побудові органів управління безпекою мореплавства України з необхідністю закріплення провідної ролі національного класифікаційного товариства в їх структурі.

Ключові слова: безпека мореплавства, органи управління, Регістр судноплавства України, Укртрансбезпека, судноплавство.

Tetyana Plachkova. Institutionalization of the System of Bodies Governing the Safety of Navigation in Ukraine. – Article.

The article investigates the formation of a system of safety management systems in Ukraine in the light of the latest changes. The renewal of an effective national legal and organizational mechanism for ensuring the safety of navigation has been proposed due to the formation of an updated system of state management of maritime activity and the provision of maritime safety. The author proposes some changes in the organizational structure of the shipping safety management authorities of Ukraine with the need to consolidate the leading role of the national classification society in their structure.

Keywords: safety of navigation, administrative bodies, the Register of Shipping of Ukraine, Ukrtranssafety, navigation.

Плачкова Т. М. Институционализация системы органов управления безопасностью мореплавания в Украине. – Статья.

В статье исследовано формирование системы органов управления безопасностью мореплавания в Украине с учетом новых изменений. Выдвинуто предложение о необходимости восстановления эффективного национального организационно-правового механизма обеспечения безопасности мореплавания через формирование обновленной системы государственного управления морской деятельностью и обеспечением безопасности мореплавания. Автором предлагаются отдельные изменения в организации органов управления безопасностью мореплавания Украины с необходимостью закрепления ведущей роли национального классификационного общества в их структуре.

Ключевые слова: безопасность мореплавания, органы управления, Регистр судоходства Украины, Укртрансбезопасность, судоходство.

Безпека – головний принцип формування всього масиву нормативно-правового регулювання найдавнішого з видів людської діяльності – мореплавства, або ширше – судноплавства. Він залишається незмінним, пройшовши крізь тисячоліття, і сьогодні не полишає своїх провідних позицій, адже всі вже прийняті міжнародні угоди та національні законодавства у сфері морської діяльності сприймають та закріплюють його визначну роль, а розроблювані та пропонувані до прийняття документи ставлять його на чільне перше місце, згадуючи в преамбулах та основних положеннях.

Для ефективного проведення у життя міжнародної та національної правової бази у сфері забезпечення безпеки мореплавства є необхідною система спеціальних органів держави або уповноважених нею організацій. Адже, як відомо, відповідно до ст. 94 Конвенції ООН з морського права 1982 р. [1] (*United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS'82*), кожна держава щодо суден під її прапором, вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки у морі. І саме на виконання цієї норми держави, що приєдналися до *UNCLOS'82*, встановлюють необхідний інституційний механізм державних органів та сертифікованих організацій з контролю (нагляду) за дотриманням вимог щодо забезпечення безпеки мореплавства. Звісно, зазначеною статтею *UNCLOS'82* міжнародно-правове регулювання безпеки мореплавства не вичерпується, адже до кола таких документів належать численні міжнародні угоди та акти внутрішнього законодавства держав, при цьому уніфікація зазначених правил у світі визнається однією з найкращих, такою, що зазнала найбільш ефективного уза-

гальнення та впровадження. Це не є випадковим, адже мореплавання – міжнародний, всесвітній та один з найнебезпечніших видів людської активності, завдяки морським торговельним шляхам відбувалося становлення та розвиток багатьох держав сучасного світу, саме від забезпечення безпеки морських сполучень залежали та продовжують залежати їх розвиток і зростання.

Забезпечення безпеки мореплавання достатньо часто стає предметом досліджень в українській та зарубіжній правознавчій сфері, її розглядові присвячували свої наукові пошуки Т. В. Аверочкіна, Г. А. Анцелевич, О. М. Балобанов, О. О. Балобанов, О. Ф. Висоцький, В. М. Гуцуляк, В. В. Деміденко, Д. А. Іванов, А. Л. Колодкін, С. О. Кузнецов, В. О. Сергійчик, Н. О. Федчун, О. М. Шемякін та інші правники. Але формування системи органів управління безпекою мореплавання в Україні з урахуванням новітніх змін в їх дослідженнях здійснено не було. Це обумовило вибір тематики цього дослідження та його спрямування на пошук шляхів відновлення ефективного національного організаційно-правового механізму забезпечення безпеки мореплавання через призму формування оновленої системи державного управління морською діяльністю та забезпеченням безпеки мореплавання.

Україна, перебуваючи на узбережжі двох морів – Чорного та Азовського – з можливістю виходу через Чорноморські протоки до Середземного моря та Атлантичного океану, маючи великі судноплавні ріки, впродовж всієї історії, починаючи з часів Київської Русі, приділяла значну увагу забезпеченню безпеки судноплавання. Договори 911 і 944 рр. є пам'ятками права, що відбивають, на думку дослідників, переважаючий вплив ідей та концепцій давньокиївського права та, певним чином, є такими, що значно випередили свій час. У частинах текстів цих договорів, що збереглися до теперішнього часу, досить конкретно сформульовані зобов'язання сторін з надання допомоги та порятунку мореплавцям, які зазнали біди. До цих міжнародно-правових актів було включено норми про зобов'язання сторін – Давньокиївської держави та Візантії – забезпечити охорону майна, життя та свободи мореплавців [2, с. 32]. І у подальші часи безпека морських та річкових подорожей завжди стояла на порядку денному і у самих корабельників, і на загальнодержавному рівні. Відомо, наприклад, що козацькі успіхи у кораблебудуванні і судноплаванні та, звісно, забезпеченні безпечного плавання, відзначилися у російсько-

турецьких війнах 1806-1812 та 1828-1829 рр., коли їх було залучено у якості справних мореплавців та корабелів. Продовжувачами традицій козацького флоту стали флотилія Задунайської Січі, яка існувала до 1828 року, а після повернення більшості козаків на рідну землю – флотилія Азовського війська (1831–1865 рр.) [3]. Славетна історія Чорноморського морського пароплавства, створеного у 1833 р., і яке до 1990 р. було найбільшим в Європі та другим у світі [4, с. 12], була б неможливою без забезпечення безпеки мореплавства. І сьогодні, в епоху науково-технічного прогресу, розробки цілком автономних безпілотних суден [5-7] та спрямування правового регулювання на захист морського середовища, аспекти забезпечення безпеки мореплавства не лишають свого провідного значення і є визначними як при міжнародному та національному нормотворенні, так і у процесі застосування прийнятих норм.

Враховуючи визначення поняття «безпека судноплавства», що міститься у Положенні про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті, затверджене наказом Міністерства транспорту України від 20.11.2003 р. № 904 [8], (далі – Положення), безпека мореплавства – стан збереження (захищеності) людського здоров'я і життя, довкілля та майна на морі; відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з загибеллю або травмуванням людей, заподіянням шкоди довкіллю або матеріальних збитків.

Відповідно до Положення, комплексне управління безпекою транспорту, у т. ч. морського, здійснює Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури України). Управління безпекою судноплавства на морському транспорті здійснює Державна служба України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпека); на підприємстві, в установі, організації морського транспорту – керівник підприємства, установи, організації, а на судні – капітан судна (судноводій) (п. 2.1). Така доволі проста організація управління безпекою мореплавства склалася в Україні не одразу і сьогодні не завжди схвально сприймається фахівцями, адже змінила давно усталену систему, що складалася на початку 90-х років минулого століття.

Так, ще за часів перебування у складі СРСР, в Україні Радою Міністрів приймається постанова від 29.04.1991 р. №100 «Про створення Української державної інспекції Регістру та безпеки судноплавства» [9] та створюється на базі Дніпровської інспекції Регістру, Української республіканської інспекції судноплавства і Державної

інспекції по маломірних суднах Української РСР об'єднана Українська державна інспекція Регістру та безпеки судноплавства (Держфлотнагляд УРСР). Організація об'єднала функції технічного і судноплавного нагляду за всіма типами суден, що здійснювали плавання на внутрішніх водних шляхах України та в змішаному плаванні ріка – море.

За тих часів забезпечення безпеки мореплавства належало до повноважень союзного Міністерства морського флоту, яке здійснювало управління морським транспортом за дворівневою та трирівневою системою: міністерство – пароплавство або міністерство – пароплавство – підприємства, що належали до складу пароплавств (порти, заводи). До основних завдань міністерства належала організація державного нагляду за торговельним мореплавством, контроль за діяльністю пароплавств, портів та інших організацій із забезпечення безаварійної роботи морського флоту [10, с. 4, 20]. Також до системи забезпечення безпеки мореплавства належав Регістр СРСР, що діяв на підставі постанови РНК СРСР від 11.12.1931 р. № 1127 «Про Регістр Союзу РСР» [11], яка втратила чинність відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 04.06.1988 р. № 712 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких рішень Уряду СРСР з питань науково-технічного прогресу, якості продукції і деяких інших питань» [12]. Саме 1931 рік є початком діяльності уповноважених органів технічного нагляду та класифікації в Україні, коли Дніпровська інспекція Регістру набула самостійного правового статусу у складі Регістру СРСР. Технічний нагляд за морськими суднами в Україні на початку 90-х рр. здійснював Російський морський Регістр судноплавства, який став правонаступником Регістру СРСР [13].

Лише у 1998 р. було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 8 червня № 814 «Про вдосконалення технічного, класифікаційного і судноплавного нагляду на морському і річковому транспорті» [14] та утворене національне класифікаційне товариство «Регістр судноплавства України» на базі Української державної інспекції Регістру та безпеки судноплавства (Держфлотнагляду) та Українського Регістру судноплавства, що ліквідувалися. Також було затверджене положення про нього. При цьому, нормативних документів про утворення «Українського Регістру судноплавства» (що згаданий у постанові) у загальнодоступних джерелах інформації немає. З метою підвищення безпеки мореплавства також було видано наказ

Міністерства транспорту України від 7.07.1998 р. № 271 «Про впровадження Глобальної морської системи зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства» [15] та призначено Державне підприємство морських телекомунікацій України (ДП «МОРКОМ») провідною установою з питань організації впровадження і подальшої експлуатації ГМЗЛБ.

Надалі, з метою відокремлення функцій з класифікації суден та забезпечення безпеки судноплавства та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.1998 р. № 2098 «Питання безпеки судноплавства України» [16] було утворено Головну державну інспекцію України з безпеки судноплавства (Держфлотінспекцію) та затверджено положення про неї, яке діяло до 7 березня 2012 р. – дати набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 р. № 159 «Про внесення зміни до Порядку здійснення нагляду за забезпеченням безпеки руху на транспорті та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності Головної державної інспекції України з безпеки судноплавства» [17]. До основних завдань Держфлотінспекції належало: здійснення державного нагляду за безпекою судноплавства у морських і річкових портах, територіальному морі, внутрішніх водах, на внутрішніх водних шляхах, а також на судах під Державним прапором України; контроль додержання законодавства і міжнародних договорів України з безпеки судноплавства та здійснення заходів щодо запобігання забрудненню довкілля із суден; здійснення за дорученням профільного міністерства заходів щодо імплементації міжнародних договорів України з питань безпеки судноплавства та запобігання забрудненню довкілля із суден.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5.03.2009 р. № 227 «Питання Державної адміністрації морського і річкового транспорту» [18] Держфлотінспекцію було ліквідовано. Через чотири місяці відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 08.07.2009 р. № 948 «Про часткове зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 227» [19], а згодом – від 22.12.2010 р. № 1162 «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 8 липня 2009 р. № 948» [20] – її роботу було відновлено на період до 1 січня 2012 року.

У 2010 році відповідно до Указу Президента України від 9 грудня № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів вико-

навчої влади» [21] було створено Державну службу морського та річкового транспорту України, яку згодом відповідно до Указу Президента України від 06.04.2011 р. № 370/2011 «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [22] реорганізовано у Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті (Укрморрічінспекцію). Положення про останню було затверджено Указом Президента України від 08.04.2011 р. № 447/2011 «Про Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті» [23], а нове – постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. № 300 «Про затвердження Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті» [24]. Майже два місяці потому відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [25] при реорганізації шляхом злиття Державної інспекції з безпеки на морському та річковому транспорті та Державної інспекції з безпеки на наземному транспорті було утворено Державну службу України з безпеки на транспорті. Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 103 [26].

Відповідно до Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті (далі – Укртрансбезпека), її основними завданнями у сфері безпеки та морському транспорті є: реалізація державної політики, внесення на розгляд Міністра інфраструктури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у цій сфері; здійснення державного нагляду (контролю) за безпекою на морському транспорті; надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг у сфері морського транспорту (п. 4). До повноважень Укртрансбезпеки у сфері забезпечення безпеки мореплавства належить: здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства на морському транспорті; підготовка пропозицій щодо їх удосконалення, а також законодавства про судноплавство на судах, у морських і річкових портах, територіальних та внутрішніх водах, на внутрішніх водних шляхах України; здійснення нагляду за додержанням вимог щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища морським транспортом; здійснення ліцензування та контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів,

небезпечних вантажів, багажу морським транспортом; здійснення контролю за забезпеченням безпеки перевезення вантажів, пасажирів та багажу на морських суднах; здійснення контролю держави прапора за виконанням міжнародних договорів України з безпеки судноплавства та запобігання забрудненню навколишнього природного середовища із суден, що плавають під Державним прапором України, незалежно від форми власності (крім риболовних суден); здійснення контролю держави порту за відповідністю суден, що заходять у порти України, територіальне море та внутрішні води, незалежно від їх прапора, стандартам щодо безпеки мореплавства та запобігання забрудненню навколишнього природного середовища із суден; здійснення контролю за навігаційно-гідрографічним забезпеченням судноплавства в територіальному морі, внутрішніх морських водах і на внутрішніх водних шляхах України тощо.

Зважаючи на те, що серед повноважень Укртрансбезпеки повноваження, які стосуються забезпечення безпеки мореплавства, поставлено у один ряд з іншими видами транспортної безпеки, багаторічний досвід формування спеціальних державних органів управління безпекою мореплавства України було втрачено. А зважаючи на те, що кожен з видів транспорту, а особливо морський, є унікальним за умовами роботи та, відповідно, за умовами забезпечення безпеки, то, на наше переконання, і державне управління забезпеченням такої безпеки має покладатися на спеціально призначений для цього орган чи організацію у структурі спеціально уповноваженого на державне управління окремим видом транспорту органу. Таким, на наше переконання може стати структурний підрозділ новоствореної Морської адміністрації України [27]. За повідомленням Міністра інфраструктури України В. Омеляна, «... Морська галузь нарешті отримає центральний орган виконавчої влади, як це мають авіація, дорожники і будуть мати залізничники. Морська адміністрація функціонує в абсолютній більшості морських держав світу. Важливо, що відтепер Україна в клубі морських держав на відповідному офіційному рівні». Морська адміністрація опікуватиметься роботою 13 морських портів, безпекою судноплавства та міжнародною співпрацею у морських питаннях. Діяльність Морської адміністрації контролюватиме Мінінфраструктури [28].

Дійсно, відповідно до затвердженого Положення, Державна служба морського та річкового транспорту України (Морська адміністрація) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямо-

вується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра інфраструктури і який реалізує державну політику у сферах морського та річкового транспорту, торговельного мореплавства, судноплавства на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства, а також у сфері безпеки на морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості).

До речі, забезпечення безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості покладене в Україні на Державне агентство рибного господарства України та його територіальні органи [29].

Також продовжує свою діяльність класифікаційне товариство «Регістр судноплавства України» – державне підприємство у галузі морського та річкового транспорту, основні види діяльності якого пов'язані з забезпеченням безпеки судноплавства. Зокрема, його головними завданнями є: класифікація морських і річкових суден; розроблення та затвердження правил і технічних вимог щодо забезпечення виконання умов безпеки плавання суден, охорони життя і здоров'я пасажирів, суднових екіпажів, збереження вантажів, що перевозяться, екологічної безпеки суден; технічний нагляд за виконанням правил і технічних вимог підприємствами, організаціями та особами, які проектують, ведуть будівництво та роботи з переобладнання, модернізації, ремонту, експлуатації суден, суднових механізмів, пристроїв та обладнання, а також з виготовлення матеріалів і виробів для суден (п. 6 Положення про Регістр судноплавства України). Але, зважаючи на ст. 22 Кодексу торговельного мореплавства України [30], технічний нагляд за морськими суднами, незалежно від форм власності судна і його власника, та їх класифікація здійснюються класифікаційним товариством, обраним судновласником. Отже, обов'язку звернення до вітчизняного класифікаційного товариства для судновласників, наприклад, з українським громадянством, не передбачено. А відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 6.03.1996 р. № 172-р «Про технічний нагляд за суднами, які мають право плавання під прапором України» [31], з метою забезпечення безпеки судноплавства здійснення технічного нагляду за суднами, які мають право плавання під прапором України, згідно з вимогами міжнародних договорів України з оформленням відповідних документів від імені Уряду України доручено таким класифікаційним товариствам (за їхньою згодою): Регістр судноплавства України, Американське

Бюро судноплавства (*American Bureau of Shipping*), США; Бюро Верітас (*Bureau Veritas*), Франція; Німецький Ллойд (*Germanischer Lloyd*), ФРН; Грецький Регістр судноплавства (*Hellenic Register of Shipping*), Греція; Дет Норске Верітас (*Det Norske Veritas Classification as*), Норвегія. Таким чином, маємо підтримати тезу, висловлену у дисертаційному дослідженні В. О. Сергійчик «Адміністративно-правові засади виконання Україною обов'язків держави прапора щодо контролю технічного стану морських суден» [32, с. 17] про необхідність виконання функції з технічного регулювання у галузі торговельного мореплавства стосовно контролю технічного стану українських суден (суден, зареєстрованих в Україні та таких, що плавають під Державним прапором України), виключно Регістром судноплавства України. Але, на наше переконання, він має бути структурним підрозділом не Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики, як запропоновано у цій дисертації, а Морської адміністрації України або залишитися державним підприємством, що буде належати до сфери її управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву, 1982. URL: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf
2. Кузнецов С. О., Аверочкина Т. В. Морське право: підручник. – Одеса: Фенікс, 2011. 382 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Історія мореплавства» для студентів усіх спеціальностей / укладач О. П. Безлуцька – Херсон: ХДМА, 2014. 71 с. URL: http://www.kma.ks.ua/ua/images/2_library/methodical/sudovod/departament/humanities/maritime_history/maritime1.pdf
4. Ківалов С. В. Захист прав українських моряків та відродження морської галузі – головний пріоритет розвитку України як морської держави // *Lex portus*. 2017. № 4. С. 7-21.
5. Электрические автономные суда разрабатываются в Норвегии. URL: <http://renen.ru/electric-autonomous-vessels-are-being-developed-in-norway/>
6. Автономные морские суда появятся к 2020 году. URL: <http://ecoenergy.org.ua/tehnologii/avtonomnye-morskie-suda-poyavyatsya-k-2020-godu.html>
7. Автономные суда и ИМО. URL: <http://aqua-marine.org/?p=37014>; Китай построит самый большой в мире испытательный полигон для автономного судоходства. URL: https://www.facebook.com/shippingwelcome/?hc_ref=ARQ4dkbpe61GWW2oOWDl4Xgwx8kzoSkbnD2Ft1PWuhlkKe_hB1EYhg_TISxRomh61o&fref=nf
8. Положення про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті, затверджене наказом Міністерства транспорту України від 20.11.2003 р. № 904 // Офіційний вісник України. 2003. № 52. Т. 2. Ст. 2844.

9. Про створення Української державної інспекції Регістру та безпеки судноплавства: постанова Ради Міністрів Української РСР від 29.04.1991 р. №100. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100a-91-p/print>
10. Справочник капитана дальнего плавания / Л. Р. Аксютин, В. М. Бондарь, Г. Г. Ермолаев и др.; Под ред. Г. Г. Ермолаева. – М.: Транспорт, 1988. 248 с.
11. О Регистре Союза ССР: постановление Совета народных комиссаров СССР от 11.12.1931 г. № 1127. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1127400-31/print>
12. О признании утратившими силу некоторых решений Правительства СССР по вопросам научно-технического прогресса, качества продукции и некоторым другим вопросам: постановление Совета Министров СССР от 04.06.1988 г. № 712. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0712400-88>
13. Севрюков В. Регистр судоходства Украины – классификационное общество // Порты Украины, № 05 (97) 2010. URL: <http://portsukraine.com/node/1819>
14. Про вдосконалення технічного, класифікаційного і судноплавного нагляду на морському і річковому транспорті: постанова Кабінету Міністрів України від 8.06.1998 р. № 814 // Офіційний вісник України. 1998. № 23. Ст. 829.
15. Про впровадження Глобальної морської системи зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства: наказ Міністерства транспорту України від 7.07.1998 р. № 271 // Офіційний вісник України. 1998. № 30. Ст. 1145.
16. Питання безпеки судноплавства України: постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.1998 р. № 2098 // Офіційний вісник України. 1998. № 52. Ст. 1953.
17. Про внесення зміни до Порядку здійснення нагляду за забезпеченням безпеки руху на транспорті та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності Головної державної інспекції України з безпеки судноплавства: постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 р. № 159 // Офіційний вісник України. 2012. № 17. Ст. 621.
18. Питання Державної адміністрації морського і річкового транспорту: постанова Кабінету Міністрів України від 5.03.2009 р. № 227 // Офіційний вісник України. 2009. № 20. Ст. 647.
19. Про часткове зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 227: постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2009 р. № 948 // Офіційний вісник України. 2009. № 69. Ст. 2378.
20. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 8.07.2009 р. № 948 // Офіційний вісник України. 2010. № 98. Ст. 3479.
21. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9.12.2010 року № 1085/2010 // Офіційний вісник України. 2010. № 94. Ст. 3334.
22. Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 370/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1219.
23. Про Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті: Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 447/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1255.

24. Про затвердження Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. № 300 // Офіційний вісник України. 2014. № 63. Ст. 1740.
25. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442 // Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105.
26. Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 103 // Офіційний вісник України. 2015. № 22. Ст. 604.
27. Про утворення Державної служби морського та річкового транспорту України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2017 р. № 1095. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorenniya-derzhavnoyi-sluzhbi-morskogo-ta-richkovogo-transportu-ukrayini>
28. В Україні створюють Морську адміністрацію для розвитку портів і мореплавства. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/170118-v-ukrayini-stvoryuyut-morsku-administraciyu-dlya-rozvytku-portiv-i-moreplavstva>
29. Положення про Державне агентство рибного господарства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 895 // Офіційний вісник України. 2015. № 90. Ст. 3018.
30. Кодекс торговельного мореплавства України, 1995 // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 47. Ст. 349.
31. Про технічний нагляд за суднами, які мають право плавання під прапором України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 6.03.1996 р. № 172-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/172-96-p>
32. Сергійчик В. О. Адміністративно-правові засади виконання Україною обов'язків держави прапора щодо контролю технічного стану морських суден : автореферат... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Одеса, 2010. 20 с.